

Проблеми розвитку соціальних комунікацій в умовах глобалізації

О. Зернецька, д-р політ. наук, завідувач відділу глобальних і цивілізаційних процесів, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
І. Вітер, канд. економ. наук, провід. наук. співроб., ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Виникнення нових та трансформація традиційних цінностей в умовах глобалізації

16 квітня 2019 р. у Державній установі «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» була проведена традиційна Міжнародна наукова конференція. Тема цього року: «Еволюція цінностей в умовах глобалізації».

Із вітальним словом виступив директор Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України А. Кудряченко. У вступному слові він наголосив на актуальності теми конференції, важливості її дослідження за умов глобалізації та появи п'ятого покоління зв'язку й зазначив, що проблему цінностей вже кілька років успішно розробляє відділ глобальних і цивілізаційних процесів, який виступив ініціатором конференції.

Директор відзначив, що Україна, на жаль, не завжди виграє в конкурентній боротьбі, зокрема це стосується кіберпростору (доповідач згадає вірус Petya). Саме тому необхідно приділяти більше уваги розвитку глобальної комунікації та кібербезпеці. За умови появи в сучасній історії нових загроз дуже важливо зберегти загальнолюдські цінності.

А. Кудряченко зазначив, що ще два десятиліття тому, коли глобалізація почала негативно впливати на загальнолюдські цінності, держава не особливо опікувалася їх збереженням. Але сьогодні в розвинених країнах державні органи починають втручатися в усі культурні, моральні процеси, регулюють їх, не зважаючи на тиск ринку. Таким чином, можна стверджувати, що держава

сьогодні захищає загальнолюдські цінності та стає актором загальнолюдського прогресу.

Доповідач охарактеризував концепції громадянського суспільства, проблеми мультикультуралізму, моделі ставлення до мігрантів, проблеми інтеграції іноземців у суспільство. А. Кудряченко наголосив, що від'їзд українців за кордон в основному пояснюється тим, що наша держава, на жаль, не відповідає їх запитам на гідну працю. Отже, наші дослідження мають на меті сприяти вирішенню цих питань.

Директор акцентував увагу на тому, що метою конференції є з'ясування сутності та змісту людських цінностей та визначення трансформації ціннісних орієнтирів суспільства й людини за умов глобалізації, наголосив на важливості проблем, що були винесені на порядок денний: проблема еволюції цінностей у зарубіжному та вітчизняному науковому дискурсі; традиційні й нові цінності у міжнародних відносинах в умовах глобалізації; вплив глобалізації на культуру й ціннісні орієнтації людини і соціуму та побажав учасникам конференції плідної роботи.

У конференції взяли участь представники Інституту всесвітньої історії НАН України, науковці академічних установ – Інституту історії України НАН України, Інституту соціології НАН України, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Державної установи «Інститут економіки і прогнозування НАН України», «Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва» НАН України, Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, а також члени апарату Президії НАН України та співробітники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національного інституту стратегічних досліджень, Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка, НДІ праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України та НАН України. У конференції також взяли участь викладачі та науковці Національної академії державного управління при Президентові України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, представники регіональних закладів вищої освіти – Запорізького національного університету та Навчально-наукового інституту історії, міжнародних відносин і соціально-політичних наук Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Особливо варто відзначити участь у заході зарубіжних гостей – представників Інституту іноземної філології Університету Яна Кохановського (Польща), Інституту журналістики Білоруського державного університету (Білорусь), Варшавського університету (Польща) та Інституту слов'янської філології Університету Марії Кюрі-Скłodовської (Польща).

Засідання вела доктор політичних наук, професор, завідувач відділу глобальних і цивілізаційних процесів Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» О. Зернецька.

Доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України А. Мартинов виступив із доповіддю ««М'яка сила» Європейського Союзу як інструмент презентації європейських цінностей». У доповіді було зазначено, що поняття «м'яка сила» має глибоке історичне коріння. В європейській традиції можна говорити про діалектику взаємовпливу м'якої сили і жорсткої сили на прикладі праць Н. Макіавеллі. У 1990 р. у сучасному сенсі це поняття використав американський політолог Дж. Най. Як зазначив доповідач, Європейський Союз, на відміну від США і Китаю, має менше можливостей для послідовного застосування інструментів «м'якої сили». Власне її використання в процесі реалізації спільної зовнішньої політики ЄС передбачено Маастрихтським і Амстердамським договорами. Перешкоди у застосуванні політики «м'якої сили» ЄС пов'язані з проблемами формування та послідовної реалізації спільної зовнішньої політики ЄС, зокрема в процесі проведення гуманітарних операцій по всьому світу. Актуальним питанням є поліпшення іміджу ЄС на фоні процедури Брекзиту та удосконалення взаємодії національних дипломатичних шкіл країн-членів ЄС у процесі застосування інструментарію «м'якої сили».

Із доповіддю «Особливості формування національної інформаційної системи в умовах активізації глобалізаційних перетворень» виступив доктор історичних наук, професор, заступник генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Заслужений діяч науки і техніки України В. Горювий. У доповіді йшлося про можливості національного розвитку в умовах активізації глобальних впливів в усіх регіонах світу на основі широкого розповсюдження електронних інформаційних технологій. У ній, зокрема, наголошувалось на необхідності врахування при використанні ресурсів глобального інформаційного простору в національній трансформації як позитивних факторів даного процесу, пов'язаних із прискоренням інноваційної діяльності, так і можливого негативного впливу – заміщення національного інформаційного процесу уніфікованою інформацією, що негативно впливала б на національну самобутність, можливості подальшого розвитку націй і держав.

Як зазначив доповідач, електронні інформаційні технології стали технологічною основою прискорених глобалізаційних перетворень. Вони мають подвійне значення для національного розвитку: забезпечення прогресивних змін в еволюції; створення можливостей для загальної уніфікації, що може приносити тимчасові позитиви, але в кінцевому підсумку є тупиковим напрямом розвитку.

У зв'язку з цим у доповіді розглядалися шляхи вдосконалення інформаційних процесів в узгодженні із загальноцивілізаційними інтересами та інтересами сучасних націй і держав із використанням глобальної інформатизації, розвитку систем стратегічних і регіональних комунікацій, упорядкування процесів інфотворення, методик використання інформаційних ресурсів розвитку та організації інформаційної безпеки на рівні сучасних технологічних й організаційних напрацювань.

На думку автора, перспективи національного розвитку в інформаційному суспільстві пов'язані з узгодженням вектору національного розвитку з напрямками загальноцивілізаційної еволюції; з організацією власного інформаційного виробництва в інтересах національного розвитку та визначених напрямів міжнародного інформаційного співробітництва (нація має бути корисна цивілізації); з активним використанням фондів національної інформації як випробуваних ресурсів орієнтації в інтересах інформаційного виробництва; з використанням ресурсів глобального інформаційного простору, необхідних для інноваційного розвитку нації; з організацією сучасної інформаційної безпеки.

У доповіді визначено основні проблеми ефективності виробництва і використання інформаційних ресурсів: виробництво (організоване і неорганізоване; як засіб розвитку освіти і товару); організація оптимального використання (тематичне, жанрове структурування, інтерактивні зв'язки); аналіз глобальних інформаційних масивів (графічний, тематичний, проблемно-орієнтований, міжгалузевий); використання процесу прогнозування потреб.

Сьогодні національна інформаційна система – це державні інформаційні структури; «фабрики думки»; інші інформаційні структури соціальної системи; стратегічні та інші комунікації; структури інформаційної безпеки. Автор робить висновок про необхідність структур використання творчого потенціалу.

Привернула увагу і доповідь доктора філософських наук, професора, головного наукового співробітника Національного інституту стратегічних досліджень, Заслуженого діяча науки і техніки України М. Ожевана «Глобалізація як викрадення національної ідентичності». У ній доповідач зазначив, що існують дві бінарних концепції походження націй, які акцентують або на їх «природності» або на їх «штучності». Вони отримали термінологічні позначки «премордіалізму» («переніалізму») та «конструктивізму» («конструкціонізму»). Хоча прибічники обох концепцій мають достатньо аргументів на свою користь, більш обґрунтованою, з точки зору автора, видається конструктивістська концепція, відповідно до якої сучасні нації є штучними конструктами, які виникли в епоху модерну на уламках різноманітних монархічних утворень імперського або квазіімперського типу. Умовною точкою відліку процесу модерного націєтворення є Вестфальський мир (1648 р.). Відповідно історію націєтворення можна умовно поділити на три періоди: премодерн, модерн, постмодерн – зазначив доповідач і надав коротку характеристику цим періодам.

Домодерн є підготовчим періодом, коли із родоплемінних об'єднань утворюється «народи» як протопи «націй», з якими їх часто ототожнюють. Постмодерн є періодом відмирання націй під впливом глобалізації та їх підміни квазінаціональними утвореннями, що в даній доповіді характеризується як «викрадення національної ідентичності». У криміналістичній практиці «викраденням ідентичності» є таким злочином, коли злочинець діє під прикриттям вкрадених документів, які засвідчують ідентичність, яка не відповідає його власній.

Національна приналежність в епоху модерну з формальної точки зору ідентифікується як «громадянство», яке національні держави впроваджують на заміну інституту імперського підданства або паралельно з ним (Велика Британія до 1883 р.). Територіальні кордони держав нового типу теж перетворюються на певні умовності і більше не вважаються межами «життєвих просторів», відведених даній державі та її підданам Всевишнім.

Дихотомія «національна держава» vs. «імперія», – зазначив далі доповідач, – означає водночас дихотомію національної селективності проти інклюзивності. Для безнаціональних утворень імперського типу, на відміну від національних утворень, є принципово важливою спроможність підданих ототожнити себе зі «своїми», відрізнити себе від «інших» і активно поборювати цих «інших». Але щойно «інший» прийме ті «правила гри», які пропонує «імперія», він стає «своїм». Нації громадського типу є натомість селективними, контр-інклюзивними. Сама національна ідентичність є природженим незаслуженим привілеєм. Хоча більшість країн світу намагаються дати шанс людям, які прагнуть здобути омріяне громадянство більш успішних націй завдяки освіченості, багатству чи наполегливій праці, такий шанс насправді є мізерним. У більшості країн Європи, Азії, Африки й Океанії громадянство надається за «принципом крові» (лат. *jus sanguinis*; англ. *right of blood*), у США – за «принципом ґрунту» (лат. *jus soli*; англ. *right of the soil*), тобто громадянство автоматично отримують усі, хто мав честь народитися на території США. Обидва принципи прогресивні в тому плані, що нікого не залишають без громадянства, але є безумовно дискримінаційними, враховуючи гетерогенність сучасного світу, різновартісність громадянства різних країн. Зокрема, максимум на що може розраховувати типовий українець-заробітчанин у країнах ЄС – це посвідка про проживання. Відповідно всупереч офіційній забороні на подвійне громадянство, правдами й неправдами українці здобувають статус громадянина менш привілейованих країн із вельми привілейованого міждержавного угруповання «передових націй» – ЄС (Польщі, Румунії, Угорщини тощо), щоб таким чином прилучитися до європейських благ.

Автор наголошує на виникненні в епоху глобалізації нового безнаціонального класу – «прекаріату», до якого належать: ті, що або не мають роботи, або мають тільки часткову зайнятість і у всіх своїх проблемах звинувачують мігрантів; самі мігранти, позбавлені будь-яких прав включно з політичними; випускники університетів із завищеними, але несправданими очікуваннями. Сам термін «прекаріат», впроваджений в соціологію Г. Стендінгом, є неологізмом, що походить від слів *proletariat* і *precarious* (англ. «непевний»; «нетривкий»).

Появу і пришвидшене розповсюдження «прекаріату» обумовила національно-державна гетерогенність, яку істотно посирила глобалізація, і від якої виграють громадяни розвинених країн та програють громадяни із країн-аутсайдерів. Трансфер капіталів у безподаткові офшорні зони, приплив капіталів до зон із низьким рівнем соціальних гарантій, відсутність будь-яких ознак соціального та економічного протекціонізму у більшості країн Третього

Світу, до числа яких за багатьма ознаками належить і сучасна Україна, зумовлює масовий відплив з таких зон неблагополуччя робочої сили, масові міграції. Водночас міждержавні й внутрішньодержавні війни породжують масове біженство. Якщо у повоєнному 1945 р. було 40 млн біженців, то у 2017 р. їх було 65 млн. Контр-національний характер глобалізації означає або повернення багатьох країн до квазі-імперських принципів організацій політичного життя, або їх фактичний розпад за родоплеменним принципом попри умовну цілісність на політичній мапі світу, що політологи позначають як неотрайбалізм. Типовими прикладами є Ірак і Лівія, які за диктаторських режимів С. Хусейна й М. Каддафі зберігали цілісність, але втратили її, щойно цих диктаторів було повалено. Йдеться про різні форми сепаратизму, пов'язаного з втратою інтегративних функцій панівними націями та державами, які репрезентують їхні інтереси як «національні».

Дилему бездержавних націй та безнаціональних держав доповнюють віртуальні квазі-державні утворення, які формуються під впливом транснаціональних інформаційних монополій (іТНС), більшість з яких мають походження американське (Google, Facebook, Twitter, Amazon etc), китайське (Huawei etc) або російське (Kaspersky etc). Тому утворюються нові детериторіалізовані форми громадянства, які є антагоністичними до традиційних форм національно визначеного громадянства. Самі національні держави не володіють такими обсягами даних про своїх громадян молодшого покоління як іТНС.

Ці суперечливі процеси втрати національними державами суверенітету на користь ТНС породили високу хвилю сучасного «національного відродження», яка накрила навіть найпотужнішу країну сучасного світу – США. Виступаючи 25 вересня 2018 р. на 73-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН, 45-ий президент США Д. Трамп заявив: «Америку правлять американці. Ми відкидаємо ідеологію глобалізму й вітаємо доктрину патріотизму». До довгого списку національно-державних лідерів, які виступають з гострою критикою глобалізму та сповідують або екстремістські, або більш помірковані націоналістичні погляди, слід віднести: В. Путіна (РФ); Н. Моді (Індія); Р. Ердогана (Туреччина); В. Орбана (Угорщина) та ін. Підйом націоналізму супроводжується істотним ускладненням загостренням міждержавних стосунків і виникненням або загостренням цілої низки воєнних зіткнень. Втрачають організуючу та правоохоронну роль міжнародні організації. Відбуваються етнорелігійне відродження або «очищення» (ісламський фундаменталізм, неоконфуціанство тощо). Істотно зростають роль і значення етнонаціональних діаспор.

Доктор політичних наук, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України Т. Ляшенко виступила з доповіддю «Центральна Азія: новий формат міждержавних відносин». У своєму виступі вона зазначила, що Центральна Азія сьогодні – це регіон, де відбувається боротьба провідних геополітичних гравців за розподіл впливу і ресурсів. Насамперед це Китай, Сполучені Штати

Америку та Росію. У цьому зв'язку у країн регіону з'являється можливість проведення все більш варіативної і багатовекторної політики.

«Сьогодні частина країн Центральної Азії – Казахстан і Киргизстан – вже є членами євразійської економічної інтеграції за участю Росії. Таджикистан, судячи з усього, скоро також вступить в ЄАЕС. Одночасно центральноазійський регіон є важливим елементом в стратегічній ініціативі Китаю “Один пояс, один шлях”. Зіткнення двох регіональних проєктів є фактором, що розділяє Центральну Азію на два табори і не сприяє інтеграційним процесам в регіоні. Одночасно з цим відбувається збільшення фінансової допомоги США усім країнам регіону. У 2018 р. Узбекистан і Казахстан зробили заявку на розвиток п'яти держав Центральної Азії без участі зовнішніх сил. Тобто з приходом нового покоління лідерів Центральної Азії в трансформаційних та інтеграційних процесах регіону Росія все менше буде сприйматись як головний історичний партнер», – зазначила доповідач.

Цікаві доповіді були представлені науковими співробітниками ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Так, кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» С. Толстов у своїй доповіді «Проблеми війни і миру в контексті еволюції міжнародної системи ХХІ ст.» відзначив, що після фінансово-економічної кризи 2008 р. глобалізація втратила свій первісний характер керованого процесу, контрольованого західними політико-економічними структурами. Проте вона триває у хаотичному режимі, який лише посилює міжнародну конкуренцію в різних сферах практичної взаємодії.

Наприкінці другого десятиліття ХХІ ст. можна впевнено констатувати, що перехід міжнародної системи від однополярного до багатопольного стану вже відбувся попри визнання чи невизнання цього факту урядами провідних країн світу.

«Зрушення в системі міжнародних відносин віддзеркалюють черговий етап трансформації світоглядних принципів і підходів, який супроводжується модифікацією норм і практик міжнародної взаємодії», – зазначив автор.

Серед ознак багатопольної міжнародної системи доцільно відзначити її еволюційність, адже поведінка провідних держав світу позначена прагненням уникати ризику прямого військового зіткнення з головними суперниками, девальвацією багатьох традиційних норм і практик міжнародного права, руйнуванням режиму контролю над озброєннями, припиненням діалогу з питань стратегічної стабільності, фактичним визнанням неспроможності міжнародних інституцій забезпечити врегулювання «пульсуючих» чи «заморожених» міжнародних конфліктів.

Доповідач вважає, що головна позанормативна констатація сучасного стану міжнародних відносин позначена стиранням межі між миром і війною. Такі ознаки знаходять відображення навіть у доктринальних документах Росії, США та інших країн. За таких обставин доцільно констатувати тенденцію до заміщення звичних нормативних конструктів новими аксіологічними схемами. Адже застосування відповідних ідеологічних інтерпретацій дозволяє

артикулювати індивідуальні цілі в якості універсальних і нормативувати їх у вигляді нових штучно сформульованих ціннісних атрибутів.

Вказані тенденції мають пряме відношення й до теперішнього стану, в якому перебуває Україна. Популярна «гібридна» методологія, яка артикулює стирання змістовної межі між миром і війною, цілком характерна як для стану українсько-російських відносин, так і для проблеми врегулювання конфлікту в Донбасі. У цьому контексті показова беспорядність тривалих дебатів довкола розв'язання цього конфлікту за стандартною схемою, яка мала б включати етап переговорів про врегулювання, закріплення їх результатів у формі угоди та надання зовнішніх гарантій стосовно дотримання досягнутих домовленостей.

Із доповіддю «Конкуренція альтернативних систем цінностей в сучасному світі» виступив кандидат філософських наук, доцент, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» О. Шморгун. У своїй доповіді він розглянув такі поняття, як альтернативні системи цінностей, гуманізм (інтегральне поняття розвитку історії в новий і новітній час), невід'ємні права і свободи людини, толерантність, політкоректність. Доповідач зазначив, що людські цінності пройшли через величезні випробування: Велика французька революція, Перша та Друга світові війни. Сьогодні під впливом глобалізму, змінюються цінності людини, його права. На зміну старому гаслу «Свобода – рівність – братерство» приходять нове. Нині свобода трактується, як синтез рівності й братерства, далі йде гідне життя, самореалізація, рівні можливості, соціальна держава. Автор зазначає, що консолідація не допускає великої поляризації. Проте за останні 20 років, зазначає О. Шморгун, відбулася значна дегуманізація, соціальна держава майже не працює. На прикладі ЄС автор доводить, що Маастрихтська угода з проголошеними в ній цінностями, що зміцнювали національні держави на сьогодні не працює. Навпаки відбувається переродження й виродження цих цінностей. Для України, яка не має стратегічних програм, це питання стоїть ще гостріше. Автор робить висновок про необхідність дослідження альтернативних систем цінностей для подальшого розвитку України.

Доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» П. Рудяков виступив із доповіддю «Як не заблукати у “трьох соснах”: цінності – норми – практики». Як зазначив доповідач, цінності як такі, кожна з них узята окремо, сама по собі, а також система цінностей як специфічний формат, у рамках якого цінності, власне, існують, є не просто консервативними, а ультраконсервативними. Вони залишаються практично незмінними протягом тривалого часу. Це, однак, не означає, що цінності й система цінностей не еволюціонують. Змінюються не так вони самі, як їхня інтерпретація. Або – реінтерпретація, коли згадати Ф. Ніцше з його ідеєю «переоцінки цінностей». Цінності є не абсолютними, а відносними й до того ж конкретно-історичними: кожна доба пропонує свій варіант їхнього потрактування.

Цінності є категорією абстрактною, малоприматною для використання у практичній діяльності людини. Ця діяльність, як стверджує К. Кокер у книзі «Сутінки Заходу», визначається нормами, вироблення яких відбувається на

основі системи цінностей. Цінності окреслюють фундаментальні засади поведінкових моделей, норми регламентують правила поведінки. Норми є залежними від цінностей, змінюючись разом із ними. До цих двох «сосен» – цінностей і норм – варто додати третю – практики. Цінності втілюються у нормах, норми реалізуються у практиках.

«У постмодерному світі цінності відходять у тінь, поступаючись місцем на авансцені інтерпретаціям цінностей. Внаслідок цього одна й та сама річ, подія, ситуація набуває здатності бути представленою й осмисленою у різних варіантах, нерідко – прямо протилежних один одному», – наголошує автор.

Із доповіддю «Фактори, які впливають на цінності» виступив кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» С. Фомін. Як зазначив доповідач, цінності можна поділити на декілька категорій, зокрема: цінності релігійні, моральні, культурні, ідеологічні, політичні, соціально-економічні, національні (тобто загальнодержавні), етнічні (тобто цінності, притаманні певному народу-етносу), екологічні (тобто цінності, пов'язані із збереженням навколишнього середовища, природної і біологічної різноманітності) тощо. Всі цінності, більшою або меншою мірою, пов'язані між собою. Так, релігійні цінності включають і моральні цінності. Добре відомий вплив релігійних цінностей на розвиток культури, освіти, мистецтва, на філософію, політичні й соціально-економічні теорії. Від політичної і соціально-економічної моделі (яка базується на відповідних ідеологічних, політичних і соціально-економічних цінностях) залежить збереження і подальший розвиток або навпаки – занепад, – моральних, культурних, національних, етнічних і екологічних цінностей. Цінності не є застиглим, нерухомим поняттям. Протягом всієї історії людства вони постійно еволюціонують, а в деяких випадках навіть відбуваються революційні зміни в системі цінностей. Так, на погляд автора, такими глибинними подіями, які привели до появи нових або до переосмислення старих цінностей (принаймні, в межах європейської цивілізації) були поширення християнства в Римській імперії, яке прийшло на зміну язичеству та його цінностям, Реформація, і відповідно – епоха Відродження, Велика французька революція, Велика Жовтнева революція в Росії, Перша та Друга світові війни, сучасні глобалізаційні процеси.

Фактори, які впливають на цінності, можна поділити на зовнішні і внутрішні. Зовнішні фактори – це вплив цінностей інших народів і держав на цінності певного народу та держави. Такий вплив може відбуватися мирним шляхом внаслідок різного роду міжнародних контактів або внаслідок завоювання, колоніального захвату певної території тощо. Зовнішній вплив може привести або до синтезу місцевих і зовнішніх цінностей (таким синтезом є європейська цивілізація, яка виникла внаслідок злиття християнських цінностей, античної культури і етнічних цінностей європейських народів), або до знищення місцевих цивілізаційних цінностей, як це, наприклад, було в Північній і Південній Америці, де місцеві цивілізації індіанських народів (північноамериканських індіанців, цивілізацій майя, ацтеків, інків) були

практично знищені британськими та іспанськими колонізаторами. Сьогодні в умовах глобалізації, можна спостерігати, з одного боку, поширення нових «глобалізаційних псевдоцінностей», які намагаються витіснити традиційні цінності, а з другого боку – намагання певних країн або політичних сил зберегти свої цивілізаційні цінності. Це найбільш характерним є для сучасного становища в Євросоюзі, де відбувається запекла політична боротьба між прихильниками нових «глобалізаційних псевдоцінностей» і прихильниками традиційної християнської цивілізації. Здається, що найбільш успішно протистоять наступу нових «цінностей» країни, які належать до азійських цивілізацій (мусульманські країни, Китай, Індія, інші країни Південно-Східної Азії), які в основному зберігають свої цивілізаційні цінності, навіть з урахуванням запозичення ними багатьох досягнень європейської цивілізації.

Кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» О. Цапко виступив із доповіддю «Проблема цивілізаційного вибору пострадянських країн Центральної Азії в умовах глобалізації». У своєму виступі О. Цапко розкрив основні проблеми цивілізаційного вибору пострадянських країн Центральної Азії в умовах глобалізації. Зокрема були показані основні культурно-цивілізаційні чинники, а також визначена ступінь впливу основних геополітичних гравців на розвиток цих країн. До таких основних гравців належать Туреччина зі світською моделлю побудови ісламської держави; Іран, який зробив ставку на ісламське та культурно-історичне минуле центральноазіатських республік; Китай як презентант нової філософії зовнішньої політики. Стосовно Китаю, тут велику зацікавленість серед політичних еліт пострадянських країн Центральної Азії в останній час викликає пропалована цією державою модель «соціалізму з китайською специфікою». Ця модель приваблює своєю гнучкістю, чіткими і зрозумілими перспективами подальшого розвитку, позитивним іміджем КНР як надійного партнера і сусіда.

Автор робить висновок, що від подальшої цивілізаційної і соціокультурної визначеності пострадянських країн Центральної Азії залежатиме та їх подальший економічний розвиток.

Із доповіддю «Еволюція історичних цінностей незалежних країн Балтії у контексті впливу їхніх еліт на культурно-гуманітарну сферу науки в регіоні» виступив кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» О. Кириченко. Він зазначив, що тлумачення історії є невід'ємним елементом державного будівництва, визначаючи зміст ідеологічного забарвлення даного процесу. У Східній Європі після розпаду СРСР політичний вимір історії набув особливо яскравого характеру. Історична політика, втілювана елітами країн Балтії, презентує даний процес у концентрованому вигляді та заслуговує на уважний розгляд.

Є підстави вважати, що по мірі продовження конфронтаційної історичної політики простір маневру для корегування поточного курсу балтійських еліт поступово скорочуватиметься. Зіткнення геополітичних інтересів великих світових держав в Європі слугуватиме подальшому погорсткішанню

історичної політики, впроваджуваної владними групами країн Балтії та дедалі більш рішучим спробам закріплення її ідеологем на загальноєвропейському рівні.

Кандидат політичних наук, доцент, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України» О. Деменко представив свою доповідь «Вплив глобалізації на національний розвиток республіки Казахстан». У своєму виступі він охарактеризував глобалізацію як сучасну форму міжнародних відносин, яка визначається поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах та охоплює всю земну кулю. Глобалізація носить об'єктивний характер. Існують як позитивні, так і негативні ефекти глобалізації. Глобалізація охопила всі країни і регіони світу. Вона пронизує всі куточки земної кулі, кожену державу, окрему людину завдяки розвитку науки, техніки, технологій, комп'ютеризації та збільшенню доступу до інформації.

У контексті глобалізаційних процесів важливим для Казахстану є вільний доступ до інформаційних потоків, нових технологій, придбання сучасного досвіду і знань без обмежень. Це особливо актуально в умовах віддаленості розташування території країни від ключових інформаційних, наукових, економічних центрів Західної Європи, США та Східної Азії.

Одним з актуальних елементів глобалізації для зміцнення стабільного розвитку Казахстану є її роль і можливості в боротьбі з транснаціональною злочинністю. Важливим завданням для Казахстану в умовах глобалізації є балансування між інтересами і тиском найбільших держав світу: США, Росією і Китаєм. Казахстан, як і вся Центральна Азія, привертає увагу більшості світових, регіональних держав багатьма причинами. Природні та людські ресурси, вигідне геополітичне положення, контроль водних ресурсів та інші фактори роблять регіон не тільки цікавим, але й небезпечним із точки зору виникнення майбутніх світових конфліктів.

Одним з елементів глобалізації є обов'язкове взаємопроникнення культур, традицій і мов. Обмеженість культурної і мовної сфери казахського суспільства територією країни обумовлює реальні небезпеки поглинання іншими впливовими культурами і мовами світу. Перед казахським народом стоїть серйозна проблема збереження своєї культурної, мовної, ментальної ідентичності й самобутності в умовах глобалізації.

Кандидат політичних наук, магістр Центру Східно-Європейських Студій Варшавського університету (Польща) О. Романенко у своїй доповіді *Values of poles by the eyes of lithuanian students* («Цінності поляків очима литовських студентів») презентувала результати дослідження, проведеного під час наукової практики в Університеті Вітовта Великого (*Vytauto Didžiojo universitetas*), м. Каунас (Литва). Протягом соціологічного опитування студентам даного ВНЗ було запропоновано анкети з кластерними протилежними парами характеристик (антонімів), що групувалися у блоки за ставленням респондентів до інших людей, батьківщини і матеріальних благ. Додатково досліджувалися автостереотипи поляків і литовців.

Внаслідок проведеного дослідження було з'ясовано, що поляки толерують такі цінності, як «чесність», «комунікабельність», «культура» і «ввічливість». Литовські студенти вважають, що однією з основних цінностей для поляків є «освіта», «розум» і «праця». Підтверджено, що поляки «дуже релігійні» і мають почуття патріотизму й націоналізму.

У конференції взяли участь провідні спеціалісти (теоретики і практики) з питань історії, політики та економіки, цивілізаційних цінностей (65 чол.). Серед них відомі вчені – історики, політологи, економісти, культурологи та педагоги, а також аспіранти та магістри наукових установ НАН України, ВНЗ України та зарубіжних країн. Завдяки ємній тематиці конференції на ній було проаналізовано формування нової цивілізаційної парадигми розвитку людства в цей період глобалізації; розглянуто трансформацію ціннісних систем за умов глобалізації та її вплив на напрями розвитку суспільств; проаналізовано сучасні глобальні загрози як фактор формування спільних цивілізаційних соціально-економічних цінностей та єдиного соціокультурного простору; розглянуто еволюцію європейських цінностей за умов глобалізації; показано цінність комунікацій та комунікаційних технологій в епоху глобалізації; підкреслено роль екологічної етики та культури у становленні цінностей сучасного суспільства; визначено пріоритети соціально-економічного, політичного та культурного розвитку за умов трансформації системи цінностей. У результаті доповідей учасників конференції, поставлених питань та жвавої дискусії, яка точилася протягом роботи конференції, сформувалися нові підходи до досліджуваної проблеми, виявлені сильні та слабкі місця та напрями подальших наукових пошуків.